

NACHTBOUWER

Leesexemplaar

NACHT
BOUWER

Michaël
Brijs

Polis

*Opgedragen aan mijn ouders,
die in niets lijken op de vaders en moeders uit dit boek*

Leesexemplaar

Le rêve est une seconde vie. Je n'ai pu percer sans
frémir ces portes d'ivoire ou de corne qui nous
séparent du monde invisible.

— Gérard de Nerval, *Aurélia*

N'as-tu pas observé, en te promenant dans cette ville,
que d'entre les édifices dont elle est peuplée, les uns sont
muets ; les autres parlent; et d'autres enfin, qui sont les
plus rares, chantent ?

— Paul Valéry, *Eupalinos ou l'architecte*

Our buildings are not really esthetic constructs, but
commercial constructs whose logic expires quite quickly.

— Rem Koolhaas tijdens een lezing

I've reason to believe that what I find
Is gonna change the face of human kind
And all these years before well I was blind

— dEUS, 'The Architect'

Voorkamer

Dit is mijn volume.

Dit is mijn panorama.

Ik zit op de tiende verdieping, in de directiekamer van de scholengroep. Ik ben de architect van dit kantoor. De scholengroep was tevreden. Ik mag mijn voorontwerp presenteren voor een nieuwe bouwaanvraag: een complex dat een school en een winkelcentrum herbergt, op een site van twee hectare, langs de rivieroever. Het is een innovatieve synergie tussen onderwijs en commercie, waarmee men kuddes leerlingen, schoolsubsidies én koopkracht gaat binnenhalen. *Public-private*, zo noemen ze dat. Het wordt het grootste project dat ik tot nu toe heb verwezenlijkt.

Achter een glazen bureau van Stockholm Designers, mijn keuze, zitten mijn klanten.

Er is Oester junior, ambitieus, zijn licht golvende donkere haar naar achteren gekamd, glanzend van de lotion, zijn indigo vest heeft hij over de leuning van zijn stoel gehangen, één hand nonchalant in de zak van een perfect gesneden colbert in dezelfde kleur, met zijn andere hand brengt hij een elektronische sigaret aan zijn lippen. Hij vervangt zijn vader, de oude Oester, van winkelketen Oester en Halicarnassus, de initiatiefnemer van dit project.

Naast hem zit mevrouw Van der Karbargenbok, algemeen directeur van de scholengroep: spierwit haar en een gemene trek om haar linkermondhoek, die een diepe voor in haar verder gave huid heeft gemaakt. Door haar bleke teint en scherpe trekken heeft ze iets van een vampier. Ze is wat men noemt een rijpe vrouw, maar nog niet uitgeteerd. In haar grijze broekpak strijdt een wil tegen een woekerende sensualiteit, en overwint. Ik vraag me af of ze een seksleven heeft.

Achter hen spreidt de stad zich uit met haar middeleeuwse, barokke en modernistische torens.

Deze kamer heeft voor driekwart vensters, een schatkamer aan daglicht. Voor de wanden, de vloer en het plafond heb ik mijn favoriete materiaal gebruikt: betonnen houtnerfplaten. Ze geven een gevoel van koele geborgenheid. In deze ruimte voel je je thuis, maar ook niet te veel: hier worden belangrijke beslissingen genomen, hier wordt hard onderhandeld, dan moet je niet gaan indommelen van gezelligheid.

‘Kunt u al visualisaties voorleggen?’ vraagt Oester, in een wolkje waterdamp. ‘3D-simulaties eventueel?’

‘Ik ontwerp niet met de computer, meneer Oester, ik ontwerp hier.’ Ik wijs naar mijn voorhoofd. ‘*Old-school*, zoals de grootmeesters van de vorige eeuw het ook nog deden. Af en toe gebruik ik een potlood.’

Mevrouw Van der Karbargenbok tikt met haar vinger-nagels op het glas.

‘Over de precieze schikking van de volumes en functies ga ik nog niet uitweiden’, vertel ik. ‘Wel kan ik u zeggen

dat ik heb gekozen om de school en het winkelcentrum niet in aparte gebouwen onder te brengen. Ik wil één grote structuur. Door alle functies in een megastructuur onder te brengen, komt er meer open ruimte vrij naast het complex.’

‘Dat klinkt fantastisch,’ zegt Oester, ‘maar we zouden het graag wat concreter zien.’

‘Nog even geduld, beste Oester, mijn mensen zijn er volop mee bezig.’

Het gesprek gaat de verkeerde richting uit. Ik verander van onderwerp.

‘Wat ik me afvroeg. Vorige week kwam ik toevallig langs jullie Centrum voor Leerlingenbegeleiding in de Lamorinièrestraat. Ik herkende de hand van collega Van Camp. Heb ik gelijk?’

‘Geen idee,’ zegt mevrouw Van der Karbargenbok. ‘Wij hebben dat pand niet gebouwd. We zijn daar nog maar een paar jaar gevestigd.’

Oester haalt zijn schouders op en kijkt verveeld. Weinig opvoeding genoten, die jonge generatie. En hoe hij dat zei, ‘dat klinkt fantastisch’. Wat een malloot.

‘Ik zag het aan de armaturen’, ga ik verder. ‘Die zul je volgend jaar waarschijnlijk al moeten vervangen. De liften zijn van het merk Breitleiser. Dat vind ik toch een komisch verhaal: bij het afwerken van zijn gebouwen blijkt telkens weer dat Van Camp schachten bouwt waar enkel liften van Breitleiser in passen. Een toevallige samenloop van omstandigheden, maar erg gunstig voor Breitleiser, niet?’

‘Als we denken aan renovatie, zullen we zeker een beroep doen op uw expertise’, zegt Van der Karbargenbok.

Een secretaresse van rond de dertig komt binnen en zet me het glas water voor waar ik een kwartier geleden al om heb gevraagd. Ze doet haar uiterste best om voorkomend te zijn, maar je kunt niet naast haar wasbleke gezicht kijken, met donkere wallen onder doffe ogen. Ook haar haren zitten niet helemaal in model, ze heeft net iets te veel hairspray gebruikt, op de verkeerde plukken haar. De knoopjes van haar blouse zijn niet gelijk geknoopt, en je kunt zien dat ze een te kleine beha draagt.

‘Hartelijk dank’, zeg ik.

Ze blijft net iets te lang staan, en gaat dan de kamer uit, net iets te langzaam.

‘Wat is er met haar?’ vraag ik.

Oester kijkt verbaasd, alsof ik een opmerking maak over een specht die voorbijvliegt.

‘O, die’, zegt Van der Karbargenbok. ‘We gaan haar waarschijnlijk moeten laten gaan. Depri, je kent het wel. Zit in een echtscheiding, twee kinderen, man heeft haar verlaten voor een ander. Laat veel steken vallen tegenwoordig.’

‘Trouwens, hoe zit het met die dwarsligger?’ vraag ik. ‘Dreigt hij nog in beroep te gaan wanneer de onteigeningsprocedure begint?’

‘Met die man valt niet te praten. We zullen uiteindelijk gelijk krijgen van de rechtbank, maar het project kan aanzienlijke vertraging oplopen.’

‘Geen financiële deal mogelijk?’

‘Het is een principekwestie. Zijn familie woonde generaties lang in dat huis. Aan de achterzijde is een grote win-

tertuin aangebouwd, met art-decoraampartijen, volgens hem ontworpen door een beroemd architect en uniek in zijn soort in Europa. De bewoner is een gepensioneerde onderwijzer. Ongehuwd. Hij heeft dus alle tijd om zich vast te bijten in dit dossier.'

'Maar', zegt Oester, 'ik heb rondvraag gedaan bij mensen uit de sector. Er valt eventueel een mouw aan te passen.'

'We zullen zien', zegt Van der Karbargenbok, die op haar horloge kijkt. 'En dan ten slotte: een van onze partners heeft – nu ja – problemen met de belastingen, en heeft zich teruggetrokken. Dat betekent een flinke hap uit ons budget. We zoeken naar oplossingen...'

'Kunnen jullie geen constructie bedenken?' vraag ik. 'Een of ander pensioenfonds aanspreken? Met dat spaargeld hebben ze in Antwerpen al heel wat straten aangelegd. Ik herinner me een hoogbouwproject met luxeappartementen. Rivièra aan de Schelde heette het, of iets in die aard. Elke regelgeving werd daar met de voeten getreden. Mensen die geen zon meer hadden in hun achtertuin en zo. Maar toch werd het gebouwd. Dat kunnen jullie toch ook, met jullie connecties?'

De rimpel naast haar linkermondhoek wordt wat dieper.

'Geen cynisme graag, meneer,' zegt ze, 'dat is uit de mode vandaag.'

'Wie zegt dat ik cynisch ben? Je moet het geld toch ergens halen? Cynisme is uit de mode, maar *nihilisme* is weer helemaal in. Ik ben een nihilist. En bovendien, de ouderdom moet plaatsmaken voor de jeugd. Zo hoort dat.'

Er blinkt iets in de ogen van mevrouw Van der Karbargenbok. Is ze geïrriteerd of geamuseerd? Of denkt ze al aan haar buitenverblijf in Italië?

Het brengt me in de war. Ik bevind me in de vervelende situatie dat ik mezelf op een afstand waarneem, alsof ik een vreemde hoor praten. Plots voel ik een diepe, onverklaarbare verachting voor deze kalende narcistische man met zijn slimmigheden, en voor zijn belachelijk brilmontuur van Kyoto Frameworks.

Er valt weinig te vertellen over het leven van een succesvol architect. Hij gaat netwerken, haalt opdrachten binnen, ontwerpt gebouwen en maakt ruzie met aannemers. Enkel het ontwerpen verschaft hem plezier, de rest is vervelend.

In die architect woont ook iemand anders. Misschien heeft hij meerdere bewoners, dat weet hij niet. Maar één iemand in het bijzonder stuurt hem beelden door vanuit zijn onbewuste, uitgerekend tijdens deze vergadering. Hij had geen slechter moment kunnen uitkiezen.

Het is geen Disneyfilm.

Zie je dat stuk verdriet daar op de straatstenen? Zijn neus bloedt en er zit een scheurtje in zijn oorschelp. Rondom hem staat crapuul op zijn rug en hoofd te schoppen. Er hangt een dichte mist, dus je herkent hem niet onmiddellijk: het is die andere, oude ik die in de architect woont en contact maakt, na al die jaren. Een paar meter verder staat een ekster nerveus te draaien op een basketbalring. Hij krast om hulp.

Nog een ander beeld wordt doorgestuurd. Ik zit in

een politiebusje en kijk door het raam naar buiten: overal blauwe zwaailichten en een jachtig schimmenspel, verder niets. Is de mist die het beeld vertroebelt er enkel in mijn hoofd? Of hing er werkelijk een dichte mist, dezelfde als in het vorige beeld? Was ik gearresteerd? Had ik handboeien om?

Er moet een reden zijn waarom ik die beelden ontvang. Er is een connectie. Hoe is die sukkelaar, die drugs snuivende straatboef die daar op de stenen ligt te bloeden tot in deze luxe directiekamer gekomen? Ik weet het niet. Ik ben het lang geleden vergeten.

Het was het jaar van angst en pijn, van waanzin en toevrij, het jaar waarin mijn oude ik stierf, en de architect werd geboren.

Ik zal beginnen met de scherpste herinnering, en hoop dat, terwijl het verhaal zich ontvouwt, de mist zal optrekken en alle contouren zichtbaar worden. Zo kan ik samen met jou, beste lezer, de anamnese bedrijven, dat is minder eenzaam, en het is goedkoper dan naar een therapeut gaan.

Mevrouw Peeters

Leesexemplaar

1

Al bij mijn eerste les met mevrouw Peeters moest ik nablijven.

Ik liep, nadat ik een kubus op het bord had getekend, voorbij haar en wilde een post-it met het woord 'lekker' op haar kont kleven. Dat was niet gelogen. Mevrouw Peeters ging altijd heel fatsoenlijk gekleed, met haar blonde haar strak bijeengebonden in een knot, maar haar mantelpakjes lieten er geen misverstand over bestaan: haar bilpartij was welgevormd.

Mevrouw Peeters was jong, waarschijnlijk nog maar enkele jaren afgestudeerd toen ze op het college kwam lesgeven, en leek een gemakkelijk slachtoffer.

Ik had me vergist. Zoals alle goede pedagogen had ze 'ogen op de rug'.

Ze greep me bij de pols en nam de post-it tussen duim en wijsvinger, met de pink omhoog, alsof het een vuile tampon was. Bij het lezen krulde haar mondhoek op, zo subtiel dat ik de enige was die het kon merken. Verder bewoog er niets. Als ze een ziel had, toonde ze die niet op haar gezicht, strak, glad, symmetrisch, zoals de gevel van de tegenoverliggende schoolvleugel, die het uitzicht helemaal besloeg, zodat we de hele dag niets zagen dan school, school en school.

Na die eerste strafstudie volgden er nog meer.

Op een dag moest mevrouw Peeters zelf toezicht houden omdat ik de enige nablijver was en de toezichthouder weigerde zijn woensdagmiddag op te offeren voor steeds weer hetzelfde probleemgeval, namens steeds dezelfde leerkracht. We waren helemaal alleen in de school, op de conciërge na misschien, die buiten een haag aan het snoeien was of een geruïneerd wc-hokje herstelde.

‘Ik ben klaar, mevrouw’, zei ik. ‘Mag ik naar huis?’

De studieruimte bevond zich in de kelder en was klein, smal, met een laag plafond en volledig bekleed met industrieel tapijt. Alles klonk er onnatuurlijk gedempt en vijandig, ook je eigen stem.

‘Je moet nablijven tot vijf uur. Het is nog maar drie uur. Ik geef je een nieuwe opgave met tien tweedegraadsfuncties. Ondertussen kijk ik of je van die eerste oefening iets terecht hebt gebracht. Je laatste test was belachelijk slecht. Waarom ga jij niet gewoon gezellig muren schilderen of tafelpoten zagen? Of is dat te min voor meneer?’

‘Nee mevrouw’, zei ik. ‘Ik zal harder studeren.’

Ze kwam met de nieuwe bundel oefeningen naar mijn tafeltje. Haar parfum en haar shampoo roken lekker. Ik voelde haar lichaamswarmte.

Ze smiet de oefeningen neer en vroeg: ‘Weet je waarom ik je laat blijven tot vijf uur?’

‘Omdat u een kutwif bent, mevrouw.’

Haar mondhoek krulde weer naar boven, zoals met de post-it. Toen gaf ze me een harde klap in het gezicht. Mijn neus begon te bloeden.

Ze kreeg een lichte blos en keek me ijskoud aan. ‘Dit blijft tussen ons, begrepen?’

Ik staarde naar de bloeddruppels op en naast de tweedegraadsvergelijkingen.

Ze ging naar haar bureau, haalde een pakje papieren zakdoeken uit haar handtas en wierp het in mijn richting. ‘Veeg je gezicht schoon. Je mag naar huis. Maar je levert morgen vóór twintig na acht die oefeningen af in de leraarkamer. Akkoord?’

‘Ja mevrouw’, zei ik en ik fietste naar huis, waar ik de hele middag tweedegraadsvergelijkingen oploste en me afvroeg of ik kwaad moest zijn om die klap, of juist dankbaar.

2

's Avonds kwam de onrust, die me op een ochtend van mijn vroege kindertijd is gaan plagen.

Ik moest de straat op. Als ik thuis was gebleven, had ik mijn slaapkamer vernield, en het was al een armzalig hok.

Uit de lade van mijn bureau haalde ik een zakje speed. Ik strooide de inhoud uit over mijn wiskundeschrift. Met een kleine plastic tekendriehoek legde ik twee keurige lijnen. Hoewel ik er amper in slaagde er een aanvaardbare figuur mee te tekenen, kon ik de driehoek behendig hanteren om amfetamines te versnijden. Het waren twee perfect evenzijdige lijnen, precies even lang – wit op wit, zoals het witte vierkant op de witte achtergrond van Malevitsj.

Ik kende Malevitsj. Dat vind je waarschijnlijk vreemd. Hoeveel zeventienjarige probleemjongeren kennen Malevitsj? Het was te danken aan het onderwijs, dat instituut dat jongeren uit de mistige puistenvallei van de onwetendheid dient te redden en daar af en toe in slaagt. Meer bepaald was het te danken aan de Snor, mijn leraar plastische opvoeding. Hij heette de Snor omdat hij een snor had. En het was niet zomaar een snor. Hij had de bovenlipbegroeiing van een walrus. Janssens was zijn achternaam. Mijnheer Janssens was een *ancien* en genoot respect, ook dat van mij, en dat wilde al wat zeggen.

In het tekenlokaal van de Snor hingen enkele reproducties van Kazimir Malevitsj, samen met het volgende

citaat: 'Ik vernietigde de grens van de horizon en stapte uit de wereld der dingen. En de dingen verdwenen als mist.' Door wekelijks aan die woorden te worden blootgesteld, stonden ze in mijn geheugen gegrift. Ik ben hun ware betekenis pas later gaan begrijpen. Ze doen me denken aan een ander citaat, van Le Corbusier, over zijn architecturale promenade: 'Haar betreden is een stap zetten in de fantastische wereld voorbij het beeldvlak.' Een wondere wereld...

Nadat de lijnen in mijn neusgaten waren verdwenen, stormde ik de trap af.

'Waar ga je naartoe?' Moeder lag op de sofa in de woonkamer.

'Naar de villawijk, naar Johannes', sprak ik tot een conglomeraat van fleeceplacés, paardendeckens en kussens, met ergens daartussen een bleek gezicht.

'De villawijk, de villawijk... Is het hier niet goed genoeg misschien? Heb je al ingepakt? Je weet dat we morgen vertrekken.'

'Vertrekken?'

De dekken zuchtten met een deining van ergernis.

'Dat weet je toch. Bij jou gaat alles er aan de ene kant in en aan de andere kant weer uit.'

'Dat is bij iedereen zo, ma. Je eet met je mond en je schijt door je anus.'

Nijdig schopte ze een kussen aan het voeteneind in mijn richting.

'Gaan we de slimmerik uithangen? Meneer gaat naar de chique school met de dure boeken, waar zijn moeder al

haar centen voor ophoest. Meneer volgt moderne talen en wetenschappen. Meneer is modern en wetenschappelijk tegenwoordig.'

'Zeg het dan, ma. Waar gaan we naartoe?'

'Naar de United States of America, godverdomme. Je vader heeft alles in orde gemaakt.'

'Nee ma, dat denk ik niet.'

'Hoe bedoel je, "dat denk ik niet"? Waar haal je het vandaan om je moeder tegen te spreken, rotjong?'

'Pa is er niet, ma.'

'Waar is hij dan?'

'Dat weet ik niet, ma. Hij is lang geleden vertrokken. Als je niet zoveel zou drinken, zou je dat nog weten.'

'Ik? Drinken? Hoe durf je zoiets te beweren? Je spant samen met de burens. Iedereen wil dit gezin kapotmaken.'

'Als jij het zegt, ma.'

'Waar zit hij dan volgens jou? Op de maan? In Shang-Shang-Shang-Shangri-La? In de kut van Moeder Teresa?'

Ze lachte vals, als overvliegende meeuwen.

'Roep hem dan. Als pa hiér is, roep hem dan gewoon, vooruit.'

Haar arm klapwiekte naast haar, greep een halfvolle fles en smet die stuk tegen de muur.

Gin betraande het huwelijksportret van pa en ma.

'Je bent net als je vader', zei ze.

Het waren geen golven van ergernis meer onder de dekens. Het was een amechtig schokken en hoesten. Als ik moeder daar zo zag, was het alsof de wereld het begaf onder haar eigen gewicht, alsof de muren zich kromden en de